

SZEMPONT

BARÁCIUS ZOLTÁN

MOSOLYTALAN SZÍNHÁZAK

A Szabadkai Népszínház első emeletén található az ízlésesen berendezett kamaraterem, amelynek színpadán 1962. január 16-ától 1963. november 19-éig kabarét játszottak a város zászlaja alá gyülekezett színészek. A keddi estét jelölték a humor műveseinek, s a közönség jóindulatú türelemmel látogatta ezeket az előadásokat. Az első — minden jel arra mutat, hogy egyben az utolsó is — vajdasági magyar kabaré az azóta körünkből eltávozott Dévics Imre ötleteinek tárházából pattant elő, s a szénakazlat gyorsan felperzselő lobogást a kabaré rendezői, Lányi István, Pataki László és Garay Béla hathatósan támogatták. Színháztörténeti tett volt. Később a kamaraterem a kisszemélyzetű darabok hajléka lett, itt került színre az *Egy csepp méz*, az *Egy örült naplója*, napjainkban azonban csak a próbák megtartására szolgál. Műhelyül. Rendeltetése így is fontos és komoly, mint minden, amióta úgy hisszük — sokáig magam is ezen a véleményen voltam —, hogy színházat csinálni csak egy műfajjal, a drámával lehet. Országos gyermekbetegség ez, s még nagyon sok vízet kell betölteni száraz tavunk medrébe, amíg a tanácsok tagjainak szája szegletében felfedezünk majd egy-egy bátortalan mosolyt. Akkor elhangzik talán a felfedezésként ható mondat: A jó kabarészínház a maga teljes értékében művészi életünk éltető tartozéka lehet.

Egy kis visszatekintés.

Íme a Szabadkán játszott kabaréműsorok jegyzéke:

1. Kopeczky László: *Száz hiba egy sorba*
2. Dér Zoltán—Magyari Domokos—Muhi János: *Éjjel az omnibusz tetején*
3. Kopeczky László: *Izzadjunk együtt*
4. Szilágyi László: *Minden 13*
5. Nagy József: *Nem azért mondom*

6. Kvizimodo Braun István: *Főleg szerelem*

7. Kopeczky László: *Carmen és a bikák*

Számokkal bizonygatni kétélű fegyver, a számokban és különösképpen a díjakban kifejezett eredményeket rendszerint figyelmen kívül hagyom, mégis megjegyzem, hogy például a *Nem azért mondom* című műsort 30 alkalommal vittük közönség elé s közben — előtte vagy utána — olyan vígjáték is megbukott, mint amilyen a *Szabin nők elrablása*. Mindössze 22 alkalommal került közönség elé.

Miért szólunk most a kabaréről?

Immár hagyományossá vált, hogy a színházak az évad első hónapjaiban — most éppen ott tartunk — ún. reprezentatív előadással nyitják meg kapuikat a nyári hónapok alatt színházi bőjtre ítélt közönség előtt. S a néző sürgető örömmel rohan a megnyitóra. Ezúttal is az újat várás reményében. Ott akar lenni a magasztos pillanatnál, amikor felgördül a függöny, s a rivaldáról ledübörög az íbseni vagy a brechti mondanivaló. Egyszerűen részese akar lenni a Nagy Játéknak. S aztán a nagy bemutatók múlásával múlik a kedve is, recseg-teti székét, beleköhög a nagymonológba, s március táján eltökéli magában, hogy jövőre inkább marad a falvédőn, nem vesz bérletet, mert a repertoár nem azt nyújtotta, amit várt. Megkérdezzük: Tulajdonképpen mit is várt az évadtól? Hallgat. Vállat von. A választ nem neki kell megadnia, a színháziaknak, hanem a közönségnek. Valamit, aminek a megtekintése után a színház, akár a hegesztőpisztoly lángja a vasat, úgy köti magához a nézőt, aki talán nem is olyan közömbös a színház iránt, mint hinnénk. Talán csak mi vagyunk közömbösesek a drámán kívül eső műfajokkal szemben?!

Például a kabaréval...

Miért ne legyünk őszinték?

Sokszor bizonytalan dolgokba kezdenek bele a jugoszláv színházak. Előre tudjuk, hogy melyik darabnak nem lesz közönségsikere — számomra mindegyik előadás, amelyikre nem jön be a közönség, bukás, hirdesse a pannó akár Shakespeare remekét is —, mégis műsorra tűzik. A zenés vígjáték például értékeiben rosszabb, mint az operett, mégis azokat szorgalmazzák szívesebben. A musical sajátos műfaj. Befogadására közönségünk még nem eléggé »érett«, a színházak sem készültek fel szakmailag azoknak eljátszására, mégis megcsinálják és megbuknak.

Dicséretes, hogy színházainkban kezdenek visszahúzódni a kommerszelemek. Most a csendes evolúció korszaka következik. Csöndesen el-elvegetálhatunk ezzel a tiszta művészetben oldott lelkiismeretünkkel, s ezért halálunk is csendes, magasztos lesz.

A tömegkommunikációs sodrások érájában.

Jobb a biztonsági unalom?

Mikor jön majd el a robbantás pillanata? Miért nem találunk egy izgalmas szellemi aktivitásnak sajátos fórumot, mikor fogunk műfajokért csatázni, olyan műfajokért, amelyek maguk mellé pártolókat és résztvevőket szereznek?

Nekirugaszkodni a kabarénak!

De hát ha szóba kerül a kabaré, akkor mindenki vicc-csemegét vár, »röhögni« akar, s ilyenkor illik szólni arról, hogy többek között Ady Endre, Kosztolányi Dezső, Molnár Ferenc és Karinthy Frigyes is írt a lenézett műfaj szolgálatában. Mi, színháziasok, már-már alig tudunk egymásnak valami újat mutatni, a BITEF zajos halála is erre utal, s ezért talán ideje lenne kísérletképpen egy másik birodalomba tévedni. A kabaré informál: informál arról a városról, ahol a szökökutak bezübenára fordítják, ahol kiírják a boltajtóra, hogy SZABADSÁG MIATT ZÁRVA, ahol azt mondják nagy komolyan, hogy a »fizetések jók, csak az árak magasak...« Többet tudunk azonban az angol királyi udvar intrikáiról, mint a Željezničar bundaüzelmeiről.

Persze csínyján kell bánni ezzel a »humoros« műfajjal.

A kabaré vizeire csempészhajók, sületlenségeket szállító csónakok is rátévedhetnek. Nem beszélhetünk szándékos tévedésekről, de a tíz évvel ezelőtti kabarét nem a közönség, hanem éppen a színház szüntette meg, amikor szerkesztőség és ennek hiányában koncepció nélkül igyekezett életben tartani az újszülöttet. Ott állt előttünk, s a szép, serdülő lánnyal egyszerre csak nem tudtuk mihez kezdeni. Inkább kolostorba küldtük. Az 1962/63-as kabarékra mégis szubjektív a visszaemlékezésem, mert akkoriban a széksorokban olyan személyeket is láttam tapsolni, akik sem előtte, sem utána nem jártak színházba. Utolsó érvem: nemcsak Brecht és Dürrenmatt a színház, színház Offenbach és Kern, Móricz Zsigmond és Varga Zoltán, Agatha Christie és Nöti Károly, s aki másként gondolkodik, annak arcáról a betegségekéről árulkodó maszk sohasem kerül le. Vagy egyszerűen botfüle van az élet sokzengésű megnyilvánulásai iránt. Mondjam végezetül azt is, hogy Berlinben Brecht és Tucholsky, Prágában Verých »dolgozott bele« a kabaréba? Vagy azt, hogy a budapesti Mikroszkóp Színházat külföldön erősebb karáttal jegyzik, mint a Nemzetit?

Elvégre a kabaré nem valami félelmetesen új, amitől félnünk kell. Mai művészei csupán Aristophanész és Molière utódai. S ez a rokonság nem lebecsülendő.

Van *Vidám estünk*, *Grimaszunk*, humoros adása a Szabadkai Rádiónak, egy-egy humoros oldal tartózza a 7 Nap, a Dolgozók, a Magyar Képes Újság tartalmát. Van bizony szabadkai, újvidéki, zentai, zombori, becskeréki kispolgár. Bürokraták is akadnak szép számmal, csalók, szélhámosok, akikről hétről hétre szólhatunk a nevetetés ürügyén. Vannak humoristáink, vannak színpadaink, vannak rendezőink és színészeink. Kabarénk még sinos.

Nem Hacsak és Sajó jelenti a kabarét, de hát erre mifelénk sokan nem értük a tréfát, s az effajta színpadi megnyilvánulásokat sznob orrhuzogattal kísérik, művészietlen feladatnak tartják a nevetetést, pedig egy jól elhangzott poén több nyugalmat hint el a nézőtérén, mint egy rosszul előadott, tévesen tolmácsoltt nagymonológ a *Hamlet*ből. Feljegyezték: »A kabaré a jó társadalmi közérzet megteremtésének, fenntartásának szerény eszköze lehet...«

A kabaré a szólásszabadság fóruma.

Abban pedig, hogy nincs humorérzékünk, hogy nem vagyunk fogékonyak a humor iránt, egyszerűen nem akarok hienni.

Többen vagyunk így ezzel.

Közöttük találom Kopeczky Lászlót.

Szükségtelen bemutatni. Ezek számára ő a Kópé. Poénjaival töltik a Szabadkai és az Újvidéki Rádió színészei a mikrofonokat, a szerkesztők az újságokat és a folyóiratokat. Hamarosan drámairóként is debütál majd. Az induló Újvidéki Magyar Színház bemutatja *Don Juan utolsó kalandja* című művét. Pedig Kópé megfogadta, hogy drámaírási kalandokba nem bocsátkozik.

Az Üzenet legutóbbi számában egyfelvonásossal jelentkezett.

Műfaja: kabaré. Színpadra írta.

Én lennék az első földi halandó, aki az írott kabarészövegről bírálatot írnék. Megteszem majd, ha a Ló utca színpadot »lát«. Csak a színpad adhatja meg a vígjátéki szituációnak a valóságfedezetét.

Addig derüljünk a komoly dolgokon.

Írásom: előhang.

Sejtésem: visszhang nélküli előhang.